

ZORA

Izhaja
1. in 15. dne
vsakega meseca.

Rokopisi
ne vračajo se.

Stoji na leto:
redoma
po 4 forinte,
izjemoma
po 3 forinte.

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Homerove odiseje tretji spev. Slovo od domovine. — Osoda ljubezni. — Idealist. — Ustanek Srbov pod Miloš-Obrenovićem. — Iz Meteorologije. — Noša štajerskih Slovencev. — Archiv für slavische Philologie, izdaje V. Jagić. — Drobnost. — Listnica uredništva. — Listnica opravištva. —

Homerove odiseje tretji spev.

Télemah, Odisejev sin in boginja Atena, v podobi Méntora, prideta v mesto Pil k kralju Nestoru, poprašat po izgubljenem Odiseju. Pripovedujejo se dogodbe, dovršivše se v Pilu.

Prevel V. K.

Solnce je vzhájalo ízpod krasnih morskíh zatókov
V bronovito podnéhje, da sije bogóm neumrlim
In umrlim ljudém po žitorodnem ozémlju.
Potniki pridejo v Pil, v Neléjev grad ponosíti.
Píljadi baš so darí darováli za pródnatim morjem,
Same dímate junce, Pozéjdonu zemlje majálcu.
Bílo devét je sedišč, ljudíj pa na vsakem do petsto,
Vsa sedišča pa juncev devét pred sebój so imela.
Baš pokúšajo drobje i bógu zžígajo ledja,
Ko pripeljájo se tí. Brž jádra posnamejo ladji,
Správijo ja, prikrenejo v lukó in stópijo z ladje.
Télemah prvi stopi iz nje, Aténa ga vódi,
Hči Kronídova sovooka, ter beseduje:
Télemah! nič tí nij treba bojázni imeti, ni malo!
Sej sí prejadral morjé, da bí zvédel, kje tí je oče,
Kje bí ga zemlja pokrívála, kákošna smrt ga zadéla.
Hitro tedáj in upráv tja k Néstoru vitezu pojdi!
Čúti hočeva, kákov svet on hráni v osrčju.
Sam ga prósi, vse tí naj tak naznáni, kakó je.
On laží ne pozná, ker móž je jako pravičen. --
Njej pa poté m odvrne razumni Télemah ták-le:
Méntor! kakó pa čem íti, kakó se poklóniti kralju?
Níkedar še v ogovoru pravem nisem se vádil,
In sramuje se mládič vsak, izprašati starca. —

Njemu pa zópet pové Kronídova hči sovooka :
Nekaj, Télemah, bode velévala lastna ti pámet,
Nekaj pak ti svetúje božanstvo ; kajti ne ménim,
Da si bogovom neljúb rodíl se ino odgojil.

To mu reče Pálas Atena in hodi napréj mu,
30 Jádrno, on pa za njo kot svojo vodnico koraka,
In prišlá sta na zbor in sedež Pilskih možákov,
Kjer je i Néstor sedél s sinovi, okrog pa so pekli
Drugi meso, gotovéc si obéd, i nabádali drugo.
Ko pa zaglédajo tujca obá, vsi pridejo vkupe,
Njima roké podajo v sprejem ter sestí velijo.
Prvi vseh približa Pejzistrat Néstora sin se,
Prime obá za roké ter ju posádi k obédu
Kožuhovino na mehko, v pesek morskega proda,
Vštrit Trazimédeja brata, blizu Néstora otca.
40 Precej je kose drobovja predložil i vina natočil
V zlati kozarec, i s tem nazdrávljal Palas - Ateno
Ter ogovoril takó hčer treskovitega Zeusa :
Moli sedaj se, o tujec, Pozéjdonu, morja vladarju ;
Njemu je svet ta obéd, h kateremu ravno sta došla.
Ali čem pokropiš ter izmoliš, kar je navada,
Daj še le temu naprej kozarec sladkega vina,
Da napitek izlije ; menda i on se bogovom
Klanja ; kajti mrljivi ljudje vsi iščejo bogov.
Vendar mlajši je on in z ménoj stárosti iste.
50 Torej tebi poprej podám ta zlati kozarec.

(Dalje pride.)

Slovó od domovine.

P. D. - Pajkova.

Srečna bodi mi, goriška domovina,
Ne odrekaj mi v bodočnosti spomina.

Oj príroda, oj zrakovje, solnce milo,
Vam izročam zadnje svoje poslovílo.

Ko črez mejo 'že hlapón me odpeljuje,
Vas še vidim, čutim — kmalu vse bo tuje. —

Čuvaj Bog te, ti družina moja mila,
Čuvstev ki si meni tóliko gojila !

Moje 'zgube da bridkóst bi ne čutila,
Kakor tvoja meni je srcé raníla. —

Z bogom, z bogom, vi prijatelji predragi,
Z bogom vsi vi, ki ste bili meni blági !

Proč zdaj moram, daleč daleč v kraj neznani,
A kdo vé, al' vidimo se spet kdaj zbrani. —

Ali tiho srce, tiho vi občutki,
Léta zde se mi slovesa ti trenutki!

Nada v prsih se mi vzbuja, nada miša,
Kraj domači spet da bodem odhodiła.

Srca pa, od kojih težko je ločenje,
Svoje meni da ohranite nagnénje.

Zdrava torej, srečna bodi domovina,
Pa mi hrani do svidenja kaj spomina!

Osoda ljubezni.

Izvirna povest, spisal A. Koder.

Baronu zaleskeče od sreče obraz menečemu, da bode uže danes sedel poleg krasne svoje neveste, gledal jej blizo v oči, občudoval nje milobo in lepoto. Torej se poklanja in zahvaljuje nenavadno prijazno ter hvaležno poljubi graščakinji roké.

A v tem trenutku se vrne sluga in naznani, da je Josipini nemogoče priti, ker jej nij dobro; Ema pak se priporoča in bode kmalu tukaj.

Kakor urno bežeči temni oblak v trenutku zakrije svetlo solnce, takó se zatemni pri teh besedah baronu veseli obraz. Graščakinja pa se vgrizne skrivaj v ustnico in pravi: „Josipina zadnji čas nij trdnega zdravja: zatorej ne zamerite, gospod baron, nje odsóčnost; drugi pot bode uže boljše“.

Baron zdaj še bolj obledí in se zamisli takó, da ostane zadnjim besedam gospéinim odgovora dolžen. V prsih pa se mu vzbudí neka grenkoba, nekaj pekočega, oni strupeni črv, kateremu pravimo maščevalna misel, groženje onemu, ki je našej sreči na poti. Da, baron se je zdaj jasno prepričal, da ima hujšega nasprotnika, nego si je domišljeval in to nasprotnika, ki nij njegove vrste, ubogega človeka. To je bilo preveč njegovemu ponosu, njegovemu imenu. — „Bolna nij Josipina; to je jasno, samó priti noče, ker ljubi onega berača, mene pa zaničuje. Temu se dá pomagati. Zdaj spremenim jaz načelo“, mrmrá sam pri sebi baron; da! ako je jaz ne dobim, prisežem, da je ne bode imel niti on, ta borni plebejec“.

Tišina nastane med tem. Graščakinja in baron sta v zadregi, obema zmanjkuje besedij. Da se reši te neprijetne, sramotne situvacije, priporoči se baron, izgovarjaje se, da ima še važnih poslov nocoj, akopram se mu bere na obrazi, da nij res.

Graščakinja ga spremi do vrat ter ga prijazno povabi, naj jej skaže kmalu zopet čast obiska ter naj več ne misli na neprijetne današnje dogodbe.

Med tem pride s prvega nastropja Ema in obledí, videč razjarjenost tete in odhod barona.

„Kje je sestra?“ zareži se graščakinja, ko ste same bile v dvorani.

„Ne hudujte se, ljuba teta! danes jej nij mogoče priti. Uže ves dan je takó slaba, da se zeló bojím, da naposled resno zbolí. Prosi vas odpuščenja zaradi tega.“

„Jaz uže poznam njeno bolezen; a ozdraviti jo hočem; še se nahajajo zdravila takim trmastim, svojeglavnim otrokom! Pojdi zdaj in me ne moti dalje; njej pak povej moje besede!“ pravi zapovedljivo graščakinja.

Zalostna odide Ema po mostovžu. Pa uže na stopnjicah jo posili bridki jok zaradi tetine ostrosti, zaradi sestrine nesreče in svojega gorjá, ker mora približajočo se nesrečo gledati z očmi, pomagati pak ne more.

Vsa zdvijana dirja potem graščakinja po dvorani, vije z rokama, togoté in jezé se zaradi sramote, katero je doživela v pričó barona. „To je tedaj plačilo za mojo dobrotljivost! to je pokornost trmoglavnih otrok!“ reče naposled omahnivši na divan, mrmrajé še dolgo časa sama seboj.

Pa res obžalovanja vredna je ta graščakinja s svojimi toliko blagimi načeli, katerej veljá ime nad vse, odkritosrčnost in naravni čut srcá pa nič, katerej je prvo in največe gorjé, videti v pričó bogataškega postopača neizpolnjeno svoje povelje.

VI.

Kmalu po teh dogodbah se raznese po mestu in okolici novica o Josipinej in baronovej ženitvi. Mnogi niso hoteli verjeti te takó nenadejane govorice, mnogi, ki so bili lehkoверnejši, so zmajevali z glavami, nekateri pa so obžalovali zdravnika, a teh je bilo malo. Nekoji pa so o zdravniku dejali: Ta graščakinja mu jo je upihala! Ta ne mara kakor bogatega zeta: ona gleda le na petičnost in naslove. Pa kaj se hoče? Sej takó so delali naši dedje, takó delamo tudi mí njih potomci in taka bode, dokler bode stal svet.

To novico je zvedel tudi Miroslav; mnogi so mu jo naznanjali v izrazih zdaj obžalovanja, zdaj pa tudi malo zakritega poroganja.

Ali uprav Miroslav je bil oni, ki se je najmanj zanimal za te novosti, vedé se v zadnjem času, kakor da bi nič ne bilo. Le njegovo blede lice je pričalo nepopisljivo borbo, kojo bije sam seboj, borbo možke njegove moči s kipečimi, srcé in um gubečimi čuvstvi.

Od Josipine uže davno nij bil čul ničesar, niti nje videl na sprehajališčih. Vse to mu je vedno bolj in bolj potrjevalo misel, da se je ona naposled udala v tetino voljo in prelomila dano mu prisego. In kakó bi moglo biti drugače? Tu bogastvo, slavno, da-si podedovano imé, bezskrbna prihodnost, v zabavah in veselju zibljoča se sedanost, tam pičla tiha sreča in zadovoljnost, če se sme zadovoljnost imenovati zvesta iskrena ljubezen, katera je sama svoja cena, ktere bogatstvo je blago čuvstvovanje. Naravno je tedaj, da stotero in stotero mladih neizkušenih deklic obrne v takih okolščinah svoje oči od revnega ljubimca in se oklepa nepremišljeno bliščeče sreče, kadar se jim ponuja.

Takó je mislil Miroslav bez strahú, bez strasti in odpuščal Josipini to predpolagano spremembo. Tako vsaj pristaje modremu možu, kateremu razum preobladuje strastna čuvstva, iskajočemu mir in tolažbo v samem sebi.

Tudi to opazijo ljudjé in vsi oni, katerim je moztvo samo po besedi znano, ki s puhlimi frazami slepijo svet, so govorili: ljubil je nij nikdar gorko in od srca; le nje dota ga je mikala; zato jo je tako brž pozabil.

Neizmerno je to sumničenje zaskalelo Miroslava, da! grenkejšje je bilo ono od ženitvene novice; kajti tu se je sramotila njegova osobna čast, njegov značaj. Ali Miroslav je bil mož v pravem pomenu besede. Tudi to rano je prebolel s pomagovanjem samega sebe; boril se je noč in dan, da si to

govorice prežene iz vroče glave. Posrečilo se mu je tudi to. Zopet je hodil mirno in tiho, kakor bi se ne bilo nič pripetilo; samó njegovo lice je bledelo še bolj, oči pa čem dalje izgubljale prejšnji mladeniški ogenj.

In ljudjé, ti bistroumni sodniki sveta, imeli so zopet dovolj tvarine svojim razgovorom, trdeč: res je, kar se govori; trdosrčen je, tudi to ga ne gane. —

Kadar obišče nesreča dva pot hišo, vrne se gotovo tudi tretjikrat, pravi stari prigovor, in se je tudi tukaj skazal.

Izguba neizmerne ljubezni, omadeževanje čistega značaja nij še zado-stovalo Miroslavovej zlohotnej osodi; zadelo ga je še tretje, najnesramnejše zlo: napad njegove osebe in to vse zaradi tega, ker je bil mož, ker je zmo-žen nositi svojo nezadolženo nezgodo.

Zadnje dni se je namreč naznanilo Miroslavu, da je premeščen v glavno cesarsko mesto „iz službenih ozirov“, kakoršne pretvéze imajo takoršna pre-meščenja navadno.

Eden njegovih prijaznih predstojnikov pa mu pojasni, komu se ima za-hvalite za to premeščenje, da je kriva temu njegova nesrečna ljubezen, da ga je očrnil njegov — tekmeč zaradi zapletenja nepristojnih družbinskih razmer pri višem poveljstvu in izmoledoval njegovo odstranjenje od tod.

V takó kratkem času toliko sprememb! Nezakrivljena izguba svoje lju-bimke i svoje časti, omejenje osobne svobode iz ničemurnih razlogov moralo bi spremeniti pohlevno jagnje v ljutega leva, dà! to mora razvneti možgane možu, ki ima še trohico čuvstva v sebi, stisniti mu v čisto pest orožje maščevanja in navdati ga z zaničevanjem vsega, kar ga spomina na storjeno poniženje.

In Miroslav je bil pravi mož, zvest v službi, poln blagih čuvstev, ponosen na svoj neomadeževani značaj.

Obledel je torej pri tej novici, postal bled kakor zid.

Divjal je zopet bez uma okrog, delal važne sklepe, a jih zopet sam podiral, zaduševal zadnje čute v svojih prsah, ki so se spremenjevali vedno bolj in bolj v mrzenje in naposled sovražili vse, kar mu je bilo nekedaj sveto in drago.

Takó se približa na svojem potu skoro nevedoma in bez namena bele-mu gradiču ob deročem Inu, in spomin njegovih najlepših dnij se mu po-novi kot v sanjah v nekako znovič žarečem ognju.

Kakor bi njegovo vtrujeno telo ne moglo nositi več gorjá in prestati nje-govih čuvstev, sede ob gošči, ki se prostira za grajskim vrtom, v zatišju, kjer ga ne vidi nihče, na sivo skalo in si zakrije obraz z rokami. Dolgo časa sloni takó ne ganeč se, kakor bi bila v njem ugasnila zadnja iskra življenja. A ko bi bil skriven opazovalec mogel približati se, videl bi bil, kako kapljajo izza belih prstov debele, svitile solzé na črno zemljo, solzé, ki mu niso tekle od davne otroške dobe, častne solze možá na grobu svoje sreče, ki mu je cvela pred kratkim časom, solze, ki so vredne možkih očij, možkega lica, katerih se mu nij trebalo sramovati.

Čez nekaj časa, kakor bi ga bila piknila kača, kakor bi se domislil, da premnogo žalovanje ne pristaje možaku, plane kvišku, otere si oči ter reče: Da! pokazati ti hočem, ljudstvo, ki se zoveš plemenito, da me ne straši tvoje hinavstvo, tvoje skrivno maščevanje, da mi je jasno tvoje zaničljivo podpiho-vanje, da sem mož, čeravno rojen pod priprosto meščansko streho.

Izgovorivši zadnje besede, zavije jo urno za oglom po peščeni cesti proti gradu.

Ko se približa poslopju in onemu oknu, kamor se je oziral tolikokrat s tako radostjo, od koder se mu je sladko smehljala nekdanja Josipina, strepečejo kakor strahú pred toliko spremembo cvetice na oknu in kakor bi kličeale svojo pokroviteljico, svojo gospodarico k sebi in hotele reči: o pridi in reci, kakó je to mogoče! In res, v tem hipu se zgane zagrinjalo na oknu in izza dišečih cvetic se prikaže ženski obraz, obledi in brž potem zarudi, vse ob enem, in omahne na svoje bele roké. Kedó bi vprašal, kdo je bila ta ženska podoba, kaj je bilo vzrok njenej spremembi? —

Nekaj trenutkov pozneje stopi Miroslav v dvorano pred strmečo, začudjeno graščakinjo.

(Dalje pride.)

Idealist.

Životopisna samo-izpoved.

Spisal Vatroslav.

(Dalje.)

15. avgusta.

Božidar! zadnje dni vršila se je tukaj dogodba, ki je občno senzacijo učinila in globoki, jako rezki utis na mene napravila. Imel sem zopet priložnost videti, kako sebičen, pritlikav in odurno materijalističen je današnji svet in kako daleč strastno hlepenje po bogatstvu človeka zapelje!

Lucijeta imela je dve prijateljici; ena zove se — Edviga, drugej je ime — Suzana. Glej! brat prve — Cezar — zaljubi se v Suzano in jo snubi; a ker je Suzanin brat, kot nje jerob, zvedel, da Cezar ne ima premoženja, odrekel mu je rokó svoje sestre, češ, da siromaku ne izroči nje dote. Toda Suzana izpove svojemu bratu odločno, da jej nij mogoče zapustiti svojega ljubimca in da raji umre, nego bi se mu odpovedala. In ker se kruti brat nikakor nij dal omečiti, odrekla se je deklica vsej svojej dedščini, svojemu izvoljencu na ljubo! A glej! Cezar videvši, da je njegova ljubovnica sirota postala, zapustil jo je bezsrčno ter se v malo dneh pozneje — z drugo zaročil! —

Božidar! da-li nij to nezaslišana perfidnost? Kaj praviš: kateri teh dveh je veči krutnež: — brat ali ljubovnik? Je-li mogoče imeti takó neusmiljeno srce? —

Vsled tega nesramnega izneverjenja, in ker jo je i brat bil zapustil in iz hiše iztiral, užalila se je uboga deklica in je nekje zunaj na deželi pri tujih neznanih ljudeh, zapuščena in pozabljena, pred tremi dnevi umrla. Nje neusmiljeni brat se je zdaj sicer skesal in hotel svoje kruto ravnanje s tem popraviti, da je dal sestro z veliko slovesnostjo pokopati. O trdosrčnost! koliko zločinov in posilnih prelomov naravnih zakonov si uže na svetu učinila! Kedaj bode konec tvoje peklenskeje oblasti? Da-li tak posredni umor ne zapada osveti kazenskega zakonika? Je-li mogoče, da obsega človeško srce toliko démonične zlobnosti? Božidar! ta za ljubeče toliko strašna prigodba je mene mogočno pretresla. Neka temna nerazumljiva slutnja pollaščuje se mene! Nekako plah in bojzljiv gledam v prihodnjost! Dozdeva se mi, kakor bi mi

neki notranji glas pravil: „I ti boš podlegel krutosti človeške neusmiljenosti in uklonil se oblasti bohotnega bogatstva!“ Grozne pošasti zävzímajo mi raz-greto domišljíjo in pri sreü mi je čudno tesno.

Toda, nadejam se, da to nij drugo, nego neugodni učinek one žale prigodbe. —

Da svoje poročilo o tej dogodbi dovršim, imam Ti še dostaviti, da je Cezar na dan pogreba svoje prejšnje ljubovnice svoje ženitvovanje obhajal!

1. septembra.

Vedno bolje prividam, da „človeku nij dobro samemu biti“, nego da potrebuje družice na težavepolnem potu življenja. Lep in vesel je samski stan in neprecenljiva je vrednost neodvisnosti; toda, prijatelj, samski človek je vendar le poluživec in sploh nema pravega stališča. On je takó rekóč vedni potnik brez primernege prenočišča. Niren blodi on po svetu bez pravega namena in je prisiljen vedno družiti se z neslanimi svojimi vrstniki sameci; ako pa v rodbine zahaja, tedaj pa še čuti svoje gorjé tem huje. Sploh pa samec prav lahko zgreši pravi pot in le prepogosto zablodi v kriva položnja, iz kojih ga mnogokrat edini zakon rešiti more in še ta le na pol.

Odkrito Ti povem, naveličal sem se tega nestalnega pustolovljenja; silno uže čutim neobhódnost rodbinskega življenja. Mnogo si pričakujem od blagega uplivanja blage ženice, kteréj bi se oziroma na hišno rednost prav rad podvrgel. In zbog tega jako težko pričakujem prihoda Lucijetinega očeta, da se najna zadeva enkrat uredi in da se, ako mogoče, za vselej združim z izvoljeno tovarišico!

In glej! ta dan je blizu. Lucijetin oče je poročil, da pripluje v teku še tega meseca k domačemu obrežju. Ondaj, prijatelj, se odloči osoda moje prihodnjosti.

20. septembra.

Prijatelj! moja nerazumljiva plahost in tesnoba, ki se me je v zadnjem času polastila, nij bila neopravičena, in temna moja slutnja ne brez podlage. Obistnil se je proroški glas moje notranjosti, ki mi je dostikrat pravil, ukloniti se boš moral oblasti bohotnega bogatstva!

Čuj, prijatelj! Pred včeranjim pripluje Lucijetin oče s ponosno svojo ladíjo v luko. Bila je natovorjena z raznovrstnim blagom iz daljnega juga. Uže pri prvem pogledu se mi mož nij ugodil; imel je nekaj hladnokrvnega v vsem svojem obnašanju. Takoj sem sprevidel: ta človek je trdosrčnež in da mu je posvetni „mamon“ — bog; da mu „človek le toliko veljá, kolikor plača“. Ta njegov značaj ovajale so mi tudi nektere besede njegove soproge, da-si tudi si je žena prizadevala, to lastnost svojega soproga prikrivati. A pri naznanilu njegovega prihoda izdala se je žena še bolj, kajti tolažila me je, da naj se ne ustrašim nje moža, da je sicer neukreten, pa vendar le dobra duša, ako človeka bliže spozna in kar je enakih fraz več.

No, ustrašil se ga baš nisem, ampak pogumno stopil pred-nj in mu na ravnost svojo prošnjo razodel. Toda, prijatelj, prvo njegovo vprašanje me je toliko osolpnolo, da mi je vsa kri v obraz šinola. Lehko si misliš, o čem me je mož najpreje vprašal.

„Koliko tisoč obsega Vaše premoženje?“ tako se je glasil prvi njegov odgovor. —

Božidar! kaj takega še doslej nij živa duša mene vprašala. Bilo mi je, kakor da bi me bila iz jasnega neba strela zadela! Kar povem Ti, nisem vedel, kaj mu odgovorim! Samó Lucijetina mati me je rešila iz zadrege, prestregla moj odgovor, rekši: „Gospod je uradnik in ima dokaj lepo in gotovo plačo!“ —

„Uradnik!?“ vzklikne zdaj mož in skremži svoj obraz na poroganje, „in Vi snubite mojo hčer? — Dovolite mi, da Vam izpovem svoje mnenje o tej vrsti ljudij. Uradnik, prodan za vse svoje žive dni in navezan službovati po pravilih samovoljne birokracije, navezan na borne groše svoje pičle plače, kojemu so pristrizene peroti večemu zaslužku, uradnik je v mojih očeh suženj in siromak. Sploh pa možu, ki nij v stanju, pokazati svojega premoženja v gotovem denarju in reči: to je moje! toliko imam, ne dam hčere. Mislim, da je tudi Lucijeta tega mnenja in zato basta!“

Lucijeta vidè, da se čutim razžaljenega, stopi pred očeta in mu reče z odločnim glasom: „Oče! jaz ne vidim v bogatstvu edini pogoj sreče. Razve tega pak je moja ljubezen do Vatroslava tolika, da se raji vsemu deležu Tvojega bogatstva odpovem, ako hočeš najino zavezo zaprečiti; midva sva uže zaročena!“

„Lucijeta!“ odvrne oče iznenadejan od te nepričakovane izpovedi svoje hčere, „nadejam se, da ti bode volja tvojega očeta svetejša, nego tvoja za mojim hrbtom dana beseda! Odločil sem ti za soproga možá, ki stoji na trdnem temelju gotovega premoženja. Ta je tvoj bratranec, kormanuš moje ladije. On te je uže snubil in jaz tebe njemu obrekel. Zatore ti svetujem, odpovej se tvojemu zaročencu in okleni se moža, kateri je v stanju, prihodnjost ti zagotoviti!“

Lucijeta je ostala nepremakljiva. Za nekoliko trenutkov pa slovesno reče: Vatroslavu na ljubo odpovem se vse svoje dote; raji brez bogatstva, kakor brez srčne sreče!

Tudi jaz sem dostavil, da moje nagnenje do Lucijete ne izvira iz špekulacije na nje doto, da ne zahtevam nikakove dote, da se čutim dovolj zmognega priskrbeti nama potrebnih sredstev življenja.

Ta najina izpoved je moža osolpnila. Osvedočil se je, da se v resnici ljubiva. Ves ginen nama seže v roke, rekoč: „Nočem dalje ovirati vajine zveze, ampak potrdim vajno zaroko.“ Ob enem nama izpove, da nikakor ne bode zadrževal Lucijetine dote. Toda midva izrečeva enoglasno, da ne sprejmeva nikake pomoči od njegove strani, nego hočeva pokazati, da moreva o lastnem svojem zaslužku živeti. Mož nikakor nij mogel razumeti, da bi bilo mogoče o prostej uradniškej plači živeti in se je čudil najinej odpovedi; tudi Lucijetina mati nama je prigovarjala, naj prekličeva svojo besedo in sprejmeva primerno pomoč; a midva sva ostala pri svojem izreku.

In tako smo posled vendar obhajali v složnem sporazumljenju najino zaroko, vsled katere sva postala samostalna in lastna gospodarja svoje osode. Lucijeta ostane do poroke v hiši svojih roditeljev, jaz pak si postavljam lastno ognjišče in spletam gnezdece sebi in svojej nežnej golobici.

(Dalje pride.)

Ustanek Srbov pod Miloš - Obrenovićem.

Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

Med mnogimi načelniki, kateri so pod črnim Jurijem zaslužili si lepo ime z razboritostjo in hrabrostjo, bil je edino Miloš Obrenović, ki nij zapustil zemlje, ki se nij mogel ločiti od svojega naroda, s katerim in za katerega se je vojeval, in ki se nij hotel potikati v tujini. Ko ga je neki pot Jakob Nenadović nagovarjal, naj pobegne iz Srbije, da nespametno ne pogine, ko je uže vse šlo pod zlo, odgovori mu Miloš; „Jaz nečem bežati na Nemško, ker nečem, da bi mi potem Turki mater in ženo v robstvo odpeljali, deco pa prodali. Raji grem na svoj dom, med svoj narod; in kar bode narodu, naj bode tudi meni. Naroda je dosti pri meni poginilo, in ne bode krivica, ako tudi jaz ž njim poginem.“ Miloš je sprevidel, da se ne sme odtegniti od naroda, kedar je ta v nesreči. On je svoje življenje in svojo osodo spojil z narodovo. Premišljeval je samo o tem, da zopet vzdigne narod na Turke, kadar pride prilika. Takó pa je ostal v deželi.

Kuršid-paša je poslal svojega delibašo Ali-ago Serčesmo, da ide med narod, in ga pozove na podajo. Serčesma je imel okoli sebe 2000 mož, da siloma pokori one, kateri bi se mu protivili. S Serčesmo je tudi bil knez belgradskega okrožja z nekimi drugimi Srbi, kateri so se bili udali na vero Turkom in so sedaj s Serčesmo hodili krog naroda, da ga nagovoré k udaji. Kedar je Serčesma bil v rudniškem okrožju pošlje mu Miloš svojega pisarja Dimitrija, ki je znal turski, pa mu javi, da tudi sam želi predati se mu. Serčesmi je ta glas bil po volji. Miloš se mu uda na vero v selu Tavovem. Serčesma prijemši Miloša na vero pobrati se ž njim in razve sablje vrne mu vse drugo orožje. Serčesma je bil pošten človek in mož beseda; on je o več prilikah priskočil Milošu na pomoč.

No Kuršid nij dočakal, da vidi umirjeno Srbijo, nego je moral oditi iz Belgrada, in vezirstvo pustiti Čaji. Serčesma, pobrativši se z Milošem, postavi ga za glavnega kneza v rudniškem okrožju, in ga vzame seboj. Došedši v Beligrad, postavi ga pred Čajo, in učini, da je tudi ta Milošu pustil vso oblast nad rudniškim okrožjem.

Kmalu je tudi Čaja moral iti iz Srbije, in za belgradskega vezirja je postal Sulejman Skopljak-paša, ki je več potov s Srbi vojeval, od njih premagan bil, in neki pot (na Zasavici), ko je Miloš vojsko vodil, tudi bil ranjen v roko. Skopljak je tedaj imel vzroka dovolj, gorak biti Srbom in posebej Milošu, ali tudi on je hotel, da se pomiri zemlja, in je znal, da mu v tem nikdo bolje nego Miloš more na roko hoditi. Zato ga jo celo „posinil“ in v oblasti nad rudniškim okrožjem potrdil. In mu čilega konja in srebrnih samokresov podaril. Nek pot je rekel Milošu navzoči mnogih odličnih Turkov: „Pogledite tega mojega posinka Miloša, kako se dela mirnega in pokornega, a vendar me je na Zasavici v roko vgriznil“. Miloš na to dovtipno odgovori: „Zato pa hočem Skopljaku roko pozlatiti“.

Vse do tega časa bila je Srbija prav mirna. Turki, želeč sami miru, pazili so, da se ne dela po Srbiji nasilje, gledali narod sebi nakloniti, da se iz Avstrije zopet nazaj preseli, da zapusti šume in gore ter znova gré na svoje delo. Razve onih nezakunitostij, katere so Turki narodu učinili, ke-

dar so v prvi razburjenosti Srbijo prevladali bili, bilo je nekaj časa dosti reda v zemlji.

Po odhodu Kuršidpaše in Čaje začne Sulejman-paša, čem se je utrdil v vezirskeje oblasti, drugače postopati. On je poslal tursko vojsko po vsej zemlji, da bi jo mogel laglje hraniti. Vojski tej je narod srbski dajal sprva samo hrano, a kmalu je zapovedal vezir, da vojska imá tudi plačo dobivati od naroda. Turki, sami po sebi razuzdani, zlorabili so dano jim oblast, in zopet odirali narod, ki je bil uže v poprejšnjih časih bil osiromašil.

Razve vojske poslal je Sulejman v večja mesta tudi nekakove kadije (sodnike), da narodu sodijo in da od njega pobirajo nekov posebni davek za tó. Ali kaki sodniki so to bili! Taki, ki so sami drli narod, in celo hujskali Turke na rajo. Srbija je bila zopet pustinja, pa katerej je begal srbski narod kot čreda brez pastirja, a Turek v njej gospodaril, kakor gladni volk.

Po tem sklene Skopljak pobrati narodu orožje. S tem je hotel narodu sredstvo odvzeti, da bi se ne mogel več vzdigniti na Turka. Turki, katerim je bilo naročeno pobirati orožje, hodili so od mesta do mesta, od hiše do hiše, in delali nazlišana zla. Oni niso samo orožja jemali, ampak vse, kar jim je prišlo pod roké.

(Dalje pride.)

Iz Meteorologije.

Spisuje Tomaž Romih.

Vvod. Pojem meteorologije i nje razdelitev. Popis ozračja.

Vreme obsega zračno stanje po toploti i jasnosti, po vetru, potem, koliko soparja i drugih tvarin se v njem nahaja, konečno potem, koliko elektrike opazujemo v ozračju. Vedo o izvirku i o zvezi vremenskih razmer imenujemo nauk o vremenu ali vremenoslovje. Ta veda je glavni del one, ki jo imenujemo meteorologijo.

Vse zračne spremembe uplivajo po večini na vreme. Moremo si pa tudi mislite take zračne prikazni i spremembe, ki so brez upliva na vreme. Omenjam samo prikazen „utrinanje zvezd“, ki se vrši v ozračju, a ostaje vendar brez upliva na vreme. Nauk o zadnjih ozračnih prikaznih i spremembah je drugi del meteorologije. Meteorologija sploh je veda o zračnih prikaznih i spremembah. Kakor je iz tega razvidno, razpada ona v dva dela. Prvi del je vremenoslovje, drugi del pa obsega one zračne prikazni i spremembe, ki so brez upliva na vreme. Predno pa opazujemo zračne prikazni i spremembe, hočemo ozračje nekoliko natanje opisati. Ozračje je plinavo, prozorno telo brez barve, brez duha i okusa, težko, daje se lahko stisniti i je popolnoma elastično. Lehko primerjamo ozračje velikemu morju, ki obdaje našo zemljo i se vrti ž njo okoli nje osi i v ekliptiki okoli solnea. Kakor vsa plinava telesa, takó ima tudi ozračje lastnost, da se prizadevajo njeni delki vedno bolj oddaljevati eden od drugega. To lastnost provzrokuje sila, ki jo imenujemo razpenjalna sila ali silo razpenjalnosti. Dosledno bi se tedaj moral raztrositi zrak v brezkončni prostor, če ne bi zemeljska privlačnost temu nasprotovala. Drugo, kar provzrokuje zemeljsko privlačnost je to, da ozračje, kakor vsako drugo telo, svojo podlago tlači. Ta tlak je tem večji, čem niže ga v ozračju merim. Vzrok temu je, ker morajo spodnje zračne plasti nositi težo vseh više ležečih.

Ker se tedaj zračni tlak po visokosti vedno zmanjšuje, mora tudi zrakova gostota po visočini postajati vedno manjša, i priti moramo dosledno do prostora, kjer je zrak tako redek, da ga ne moremo več tlakom meriti. Če vemo zakon, po katerem postaja zrakova gostost ali zračni tlak v visokosti vedno manjši, tedaj moremo tudi izračunati ozračno visočino. Ta zakon nam je znan i na njega podlagi izračunil je Laplace, da je 45 kilometrov visoko zrak tako redek, da nam ga nij mogoče v naših najboljših zračnih sesalkah narediti redkejega.

Da mora zrak na nekem prostoru nehati, daje se še na drugi način dokazati. Omenili smo uže, da se zrak vrti z zemljo okoli nje osi. Pri vseh krog sebe vrtečih telesih opazujemo silo sredobežnosti, to je ono silo, ki provzrokuje, da si prizadevajo delki oddaljiti se od središča. To prizadevanje je tem večje, čem hitreje se delki vrté, ali čem daljša pota v istem času storé. Mislimo si zdaj točko na zemlji, i navpik nekaj kilometrov od zemlje oddaljeno drugo točko. Obedve točki delate v istem času svoja pota okoli osi, a krog, katerega preteče točka od zemlje oddaljena, je dalji od kroga, katerega preteče točka na zemlji. Sredobežnost prve točke je torej večja od sredobežnosti druge. Razvidno je tedaj, da se sredobežnost zračnih delkov po visočini množi. Tej sili nasprotuje zemeljska privlačnost, katera pa postaje z visočino vedno manjša. K slednjemu moramo torej priti do prostora, v katerem ste si te sili v ravnotežju. Nad tem prostorom pa prevladuje sredobežnost, zračni delki se udajo njej i oddaljijo od zemlje. Na tej podlagi izračunana zračna visočina iznaša okoli 205 kilometrov. Dosti učenih mož se je bavilo z izračunanjem zračne visokosti. Kepler je izračunal na podlagi začetka mraka i svita, da je ozračje 76 kilometrov visoko. Delambert cenil po svojih računih zračno visokost na 72 kilometrov. Arago na 57 kilometrov. Dela Hir na 76 kilometrov. Sklepati moremo iz teh dat, da ozračje nij niže od 45 kilometrov, a ne više od 205 kilometrov, najbrž je 80—90 kilometrov visoko.

Noša štajerskih Slovencev.

J. P.

(Dalje.)

Okoli prs na životu nosi kmet srajco, navadno iz domačega, le za praznik ali posebne svečanosti iz kupljenega platna. Srajci se tudi pravi sračica, tudi róbača ali rúbača (n. pr. v Ormužu in drugod). Na prsih nosi kmet prslek (vestelj), ki se v raznih krajih tudi telovnik, lajbjelje in lajbič imenuje. Na starih kmetih najdeš pogostoma rdeč prslek z eno vrsto svitlih belih ali pa žoltilih gúnčekov (gumbic, knofov). Take prsleke najdeš v mnogih krajih, kakor n. pr. na ptujskem polju, pri Rogátcu, Šoštanju i t. d. Take rdeče prsleke nosijo tudi kranjski Gorenci in trdití bi se smelo, da je tak rdeči prslek z belimi ali žoltimi (rumenimi) gumbami pravi karakteristikon starejše slovenske noše.

V zgornjej Radgoni in gotovo tudi dalje za ogersko in hrvatsko mejo se precej pogosto žnorami obšiti prsleki nahajajo. Vendar pa bi bilo naopáčno misliti, kakor da bi žnorasta oblačila bila iz hrvatskega prinesena nova šega, temveč je žnoranje lajbičev in sukenj stara navada slovenska in žno-

rami obšitih oblačil vidiš tudi n. pr. po Pohorju na Štajerskem, po savinjskeji dolini in še po drugod, takó da bi se smelo trditi: žnorasta oblačila so tudi znamenje starejše slovenske noše.

Ženske nosijo namestu tega, kar se na možkih prslek imenuje, ali poseben mojderc, s katerim si život okoli srede in okoli prs bolj stiskajo (pa to redko), ali pa si prsa z zgornjim delom „kitlje“ ali „klada“ pokrivajo in šče s posebnimi navzkriž črez prsa položenimi robci (tiheljni), kateri so cajgasti ali pa svileni. S samo srajco si štajerska Slovenka ne pokriva prs.

Vrh prsleka in črez rame oblači štajerski kmet jopič ali pa jankar. Jankar je navadno loži od jopiča in navadno brez podklade („fure“) in kolirja, tudi iz druge snovi kakor jopič. Na mestu jopič temu oblačilu tudi pravijo „zvunajšnji lajbeljc“ ali „zvunajšnji lajbič“, tudi „pruštof“ in „kamižola“, (slednje v Rogatecu, Čadramu, itd.); v nekotjih krajih mu pravijo tudi „rekeljc“. Najbolje se mi zdi imé jopič nasproti ženskemu občnemu imenu jopa ali jopica. Blizu ogrske meje mu pravijo čoha, ki je deljša, ko navadni jopič in iz belega, tudi sinjega sukna. Čoha je prav taka, kakor jopič belih Kranjcev, vendar pa se na Štajerskem zeló izgublja.

Jopič s svojo ne daleč pod ledja segajočo dolgostjo, s pripoggenim, po starinski tudi stoječim kolirjem, iz sukna (na Pohorskem iz rašovine in lodna) in za poletje tudi iz cajga, je občna noša slovenskega kmeta na Štajerskem.

Zraven jopiča pa na kmetih uže tudi vidiš suknjo, kakor n. pr. v zgornjej Radgoni, v Ormužu, v Rušah (iz lodnja), in gotovo šče drugod. Po južnih straneh Pohorja se vidijo pogosto na kmetih lodnaste suknje z zelenimi „avšlogi“ (obšivi) z zelenim kolirjem in zelenimi zapestnicami. Vendar pa se šče, kakor drugod po Slovenskem, tako v obče tudi na Štajerskem kmet in „škric“ pisano gledata.

Po zimi nosi štajerski kmet mesto jopiča raji kožuh (črn, bel ali rjav) ali pa sivo, lodnasto, dolgo suknjo („burnus“). Siva suknja čem dalje kožuh premaguje. Vzrok temu je večja trdnost sive lodnaste suknje nasproti slabemu, mokremu vremenu; nekaj pa tudi — moda. —

Kar je možkemu jopič, to je štajerskeji kmetici jopica tudi jopa. Jope so mnogo krajše nego jopiči, segajo jedva do pasa, in se života tesno oklepajo. Narejena so iz najrazličnejših snovin: iz sukna, svile, žameta, cajga, lodna, raševine, po premoženju in potrebi.

Rokavi so šče nedavno bili pri sredi jako košati, pri pesteh bolj tesni; kolir širok in nazaj prišit, pa tudi brez kolirja. Jopica je na prsih bila jako gubasta in na razne načine našita in prešita. Starih dolgih jop z rdečim podkladkom, katerim se na Kranjskem „raš“, na Štajerskem „dolga jopa ali dolga jopica“ pravi, je zdaj malo, malo videti, zato pa se modne jope, kakor kacomajka (kojo okoli Slov. Bistrice tudi „kvaternico“ imenujejo), svaverl, bonžur i. t. d. vedno bolj med kmeticami širijo. Kar je pri kmetu suknja, to je pri ženski kacomajka, obleka mode in napredka. Kožuhov dolgih in kratkih se na ženskah vedno menj vidi, zato pa dolgih rut zamotalk več, posebno nedaleč od mest.

Črez spodnji del života, okoli ledij do nog slovenski kmet nosi hlače, katerim se po materijah različno pravi. Nij šče dvajset let tega, kar so slovenski kmetje sploh le „irhaste“ hlače nosili. Dan današnji jih je na Štajerskem uže redko videti; samo starejši ljudje jih šče nosijo, in uže v malo krajih, kakor n. pr. na ptujskem polju, v Rogatecu, za Sotlo, pod Pohorjem i. t. d.

V slovenskih goricaх nosijo se, le pri delu ne, irhaste hlače, pa ne tako ozke kakor na Kranjskem in drugod po Štajerskem. Nosijo jih v črevljih do pod kolen in jim pravijo: „hlače za saré“ t. j. hlače v skornjah. Tako jih nosijo od Radgone naprej za mejo, kakor tudi na ogerskem Slovenskem. Dolgim do pet segajočim hlačam pravijo okoli Radgone do Ormuža in blizo okrog, ako so iz platna, „breguše“, drugod se nahaja imé „brgeše“ — hlače.*) Brgeše so dolge hlače, tedaj to, kar „pantaloni“ ali francozki „inexpressibles.“ Košate, bele breguše zovejo se v Slov. Goricaх tudi „behête.“

Šče eno imé je hlačam, kadar so jako široke in iz belega platna narejene, najme „bize“, kakor jim pravijo Štajerci v mnogih krajih, n. pr. za Sotlo, na Poljskavi in drugod. Take „bize“ nosijo „Bizjaki“, t. j. Hrvati za jugo-vztočno mejo Štajerskega; se ve da se „breguše“ štajerskih „Doljancev“ od teh biz samó po imenu razločujejo, med tem ko „brgeše“ niso samo „bize“ ampak vsake hlače: ozke in široke, kratke in dolge. O teh čudnih imenih bi bilo zanimivo, kaj več od našega vrlega Davorina slišati.

Po južnej strani Pohorja nosijo fantje lodnaste hlače z zelenimi všvi po sredi od aržeta (žepa) do konca hlačnice, kakor Pohorci sploh sivo in zeleno barvo radi imajo, — Kratke hlače z nogavicami, pravo gorsko nošo, nosijo kmetje okoli Slovenjega Gradca in pri Jarenini. Sploh pa so na Štajerskem dolge hlače najbolj v navadi.

Okoli ledij so nekdaј slovenski kmetje široke kožnate páse („pojásé“) nosili; ali odkar so „evancigarice“ izginole, šli so tudi pási za njimi. Sedaj se pási šče samo za vzdržavanje hlač nosijo, in fantje je nosijo radi z umetno zarobljenimi, gostimi luknjicami, v katerih tiči medovina za večo trdnost. V irhastih hlačah nož in vilice v posrebrnenih rogovih nositi, dan današnji nij več navadno in se sila redko najde. —

Ženske nosijo okoli spodnjega dela života dolge kitlje ali janke, po starem krila imenovane. Janka navadno sega zgoraj nad pas in pokriva tudi večí del prs in hrbta ter je pri vrhu izrezana in brez rokavov. Temu zgornjemu delu janke se pravi mojdrc. Janko z rokavi, ktera je preje bila samo gospodska noša, zdaj pa je uže tudi navadna kmetska obleka, imenujejo Štajerke „klad“ ali „kladelj.“

Na Štajerskem sta mojdrc in krilo iz ene snovi narejena in tedaj ene barve; svoje dni, kakor šče dan danes na Kranjskem, ste bili obe obleki razločeni in mojdrc posebno lepo okinčan in obrobljen. Gotovo kladi našemu ženstvu ne stojé takó dobro, kakor posebni mojdrci in janke, ker so kladi preveč enolični in nekako pretesni proti prostej in različnej noši belih, gubastih rokaveev in lično k životu pritisnenih mojdreev.

Janke se sedaj malo kedaj delajo iz domačega belega platna; svoje dni, šče pred kakimi tridesetimi leti pa so bile sploh iz domačega platna; dan današnji se vidijo šče sim ter tja po Pohorju. Navadno so janke iz sinjega „druka“ in različnih zgoraj uže naštetih „cajgov“.

Da so tudi „obročí“ („rajfi“) našemu kmetskemu ženstvu tu pa tam uže neobhodni postali, je uže gori bilo omenjeno. Košato se nositi, je splošna slabost Slovenk. Moj dopisnik z gornje Ložnice nad Slov. Bistrico trdi, da véasih ženske na Pohorju „kitelj po deset do dvanajst na se oblečejo

*) Brgeše, breguše i. t. d. izvira od lat. bracca; Furlani jim pravijo „bergesiš“. Pis.

z lodnastimi in raševnatimi vred.“ Poprek pa jih Štajerska nosi samó po pet do šest. Okoli pasa so nekđaj ženske sploh „verige“ ali pa trakove nosile; sedaj „verigo“ vidiš samó šče na kakej starej mamiči, redkokrat na dekletih.

(Dalje pride.)

Archiv für slavische Philologie, izdaje V. Jagić.

Naznanja K. Glaser.

Gotovo je zanimivo, da nam Slovanom izhaja v glavnem mestu Nemčije časopis, ki se peča s slovanskim jezikoslovjem. Zorinim čitateljem morda vstrežem, če jim prvi del prvega zvezka po obsežku popišem: ima sledečo tvarino. I. Studien über das altslovenisch-glagolitische Zographos-Evangelium str. 1—55, Jagić; II. Das russ. dvumja, tremja, četjrumja; Ein altbulg. Lautgesetz str. 56—59 A. Leskien; III. Ueber den Einfluss der alttöech. Literatur auf die altpoln. str. 60—80, Nehring; IV. Die christlich-mythologische Schicht in der russ. Volksepik str. 82—133, Jagić; V. Beiträge zur slav. Mythologie (Veles, Volos und Blasius) str. 134—151 Krek; kleine Mittheilungen str. 152—160, med kterimi gosp. prof. Miklošič list objavlja, ki ga je Niebuhr 10. jan. 1823 iz Rima Kopitarju pisal.

Jako važen je prvi spis, v katerem razpravlja prof. Jagić posebnost staroslovenskega jezika v Zographos-Evangeliju, in sicer, kako se polglasnika **ѣ** in **ѣ** rabita; spis se bo nadaljeval in bo vvod kritičnemu izdanju omenjenega evangelija; Jagić sam ga je leta 1872 in 1874 v Petrogradu prepisal in ga zdaj študira. Vsi strokovnjaki mu gledé slovanskega jezikoslovja največi važnost pripisujejo, ker spada v ono vrsto staroslovenskih spomenikov, na katero nobeno slovansko narečje nij vplivalo. Gosp. prof. Miklošič ga stavi v svoji najnovjši staroslovenski slovnici: Altslovenische Formenlehre in Paradigmen Wien 1874 Einleitung XIII na prvo mesto pisajé: I. Das evangelium aus dem kloster Zographos auf dem berge Athos, 304 blätter, von denen 17 (41—57) jüngerem Ursprungs, jetzt in der öffentlichen Bibliothek in Petersburg. Ker se Miklošič pri svojih študijah posebno na panonsko slovenske spominke ozira, h kterim tudi omenjeni evangelij spada, se njegova nova slovnica od poprejšnih, kakor sam pripoveduje Einleitung XXXII bis XXXIII v sledečem razločuje: I. Dat. plur. **rabъmъ**, **selъmъ** namesto **rabomъ**, **selomъ**; II. Instr. sing. samostavnikovih in pridevnikovih them na **ѣ** namesto na **oъ**: **rybъ** namesto: **ryboъ**; III. Loc. sing. konsonantičnih them na **e**: **crъkъve** namesto **crъkъvi**; IV. Gen. in dat. sing. sestavljene skladnje na ajego ujemu: **dobrajego**, **dobrujemu** namesto: **dobraago**, **dobruumu**. V. III. pers. sing. in plur. praes. na **тъ** namesto na **тѣ**: **pletѣтъ**, **pletѣтъ** namesto **pletetѣ**, **pletѣтъ**; VI. III. pers. dual na **ta** namesto na **ta**: **vedeta** **vedeta** namesto: **vedeta**, **vedeta**; VI. Imper. **bijate**, **pišate** namesto **bijte**, **pišite**; VIII. Spona **e** med deblo in osobila II. in III. pers. dual in II. plur. v imperf.: **pletѣšeta**, **pletѣšete** namesto: **pletѣasta**, **pletѣaste**; IX. **ѣ** namesto **y** v part. praes. act.: **pletѣ** namesto: **plety**; in konečno X. Part. praet. act. **hvalѣ** je starši, **hvalivъ** mlajši oblika. Jagić zagotavlja, da hoče važnemu staroslovenskemu spominku častno izdajo priskrbeti.

Sploh pa je želeli, da bi Archiv f. slav. Philologie obilno podpora med Slovenci našel.

Drobnost.

J. P.

Kristalna palača v Sydenhamu.

Gotovo ste uže kedaj slišali ali čitali o „kristalne palači“ sydenham-skeje. Vaš učitelj prirodopisja, govoreč o predpotopnem živalstvu, omenjal je menda raznih živalskih velikanov: ihtiozavra, pleziozavra, teleozavra, megalozavra, anopleteria, megalopleteria i podobnih — „zavrov“ in — „terijev“, ki se razpostavljeni vidijo v imenovanej palači. In tudi vaš učitelj zemljepisja je opisujoč Angleško menda kedaj omenil te velikanske palače, kot stavbenega čudesa, kojemu se niti stare niti novejšje stavbe gledé velikosti mogo primerjati. Zato menim, zaslužuje ta palača nekoliko vašega blagovoljnega zanimanja. —

Kadar si potovalec vsaj površno ogleda grozno-velikanski Babilon za Themso, kojemu se pravi London, in od velikega šuma in dima utrujen čuti željo po svežem, prostem zraku, podá se on v ne menj velikanski na-nj delujočo okolico Lóndona, tamošnjih zanimivostij ogledovat. In palača v Sydenhamu dela tako rekoč kulminationspunkt njegovega občudovanja.

Ta palača je vsa samo iz železa in stekla postavljena. Povod k nje zidanju dala je prva angleška svetovna razstava, koja je bila, ako se ne motim, l. 1854; staviti se je začela l. 1852. Načrtal in izdelal jo je stavbar Paxton, ki je za to delo prejel slavo in plemenitaški stan.

Palača je služila s početka za razstavno poslopje, in ima zdaj v namene razveseljevanja in poduka služiti. Vse delo obstaje iz poslopja in vrtóv, ki je obdajejo. Poslopje predstavlja paralelogram, koji obsega 480 met. dolžine. Njega visokost iznaša 52 met. Vrtovi presezajo 50 hekt. zemljišča. Vse to je lastnina ne države, ampak neke akcijske zadruga.

Težko je v kratkem dopovedati, kakove stvari so tu na ogled postavljene. Naj poskusim, to v obče popisati.

V kristalne palači vidite zanimivosti vse zemlje, vseh časov, vsega, kar sta priroda, človeška roka posebnega vstvarila. Tu so zastopani vsakoršni izdelki obrtnosti, vseh raznih tvarin in najraznejših narodov. Tu vidite proizvode vsake obrazne umetnosti: kipov, slik in podob vsakoršnih časov in šol. Tu so razstavljeni v živih, ponarejenih in naslikanih podobah najraznejše živali in rastline zemske, kakor tudi vodne. Človeška telesa vseh narodov, barv in noš. Tu vidite v tvarinah vpodobljene vsakošne načine stavb stare kakor nove, z eno besedo: najdavnejši in najnovejši časi človeštva, najdaljnjejši in najbliži kraji zemlje predstavljajo se vam tu v pristnih in tudi umetno pa živo oponašanih obrazih. Sim je naneseo in lepo vredjeno vsega, kar nosi zemlja po sebi raztrošenega. Da vam nekoliko posameznostij naštejem!

V palači so razni predeli, ki se zovejo courts, s svojimi imeni. Tak je n. pr. *egyptian court*, kjer se vidijo egipetske starine: templji, stebrovja, kipi, hieroglifi, stebri s papyrom oviti. V predelu *greek court* (grški predel) vidite doriška poslopja, prohodnike, partenon, kipe milonske Venere, Diane, diskometalcev, borilce, Niobo, Laookona i. dr. V rimskem predelu

vidite posnemanja kolosseum-a, pantheon-a z najlepšimi izdelki kiparstva. Predel Alhambra court kaže vam rdeči grad v Granadi, studence z levi, prohodnike z lepimi mavriškimi stebriči in oboki. Bizantinski dvorec vam predstavlja zanimivosti orienta, angleški predel pa razne renesanse: italijanske palače in dvorce, krasne kipe in slike Michel Angela, Rafaela, hišo Pompejsko itd.

Pôd palače je poln mozaike in polzek, tako da se morate dobro čuvati, da se vam na njem ne izpodrsne.

Mesto strehe je velikanska ploščava, terasa, ki je 450 met. dolga, s koje se vidi veličastven pogled na londonsko mesto. Na tej terasi vidite polno kipov in posod iz belega marmora, starinski izdelanih, rdečegranitne sfinkse, gredice s prekrasnimi cveticami, in vodomete, kojim niti Versaljski niso enaki, posebno, kadar so po noči razsvitljeni.

Po vrtovih pa je polno življenja in gibanja. Tu se vozijo mladi in stari mladiči po samokatih (velosipedih) s četverimi in enojnimi kolesi, katerih voznikov je na stotine; tam se gugajo (zibljejo) na gugalicah, katerih nekoje imajo po 20 sedežev; na drugej strani se ruvajo (turnajo), mečejo diskuse, streljajo z loki, po vodi pa plava okoli 100 barkic raznih oblik: benečanske gondole, angleške ozke, ploščnati pontoni, indijanske piroge in kano-je in razni drugi čolnički.

Posebno ob nedeljah je tu polno mladine: fantičev, ki se vozijo po raznih vozilih, deklic, ki rajajo prav po svobodnej angleškej maniri, samotnih sprehajalcev, ki ugrezneni v same sebe in utopljeni v prežite dobe hodijo po peščenih stezicah. Včasih, in ne prereditko, pokaže se tudi znana črna ženska prikazen — imenitna angleška misijonarka — ki trosi molitvice, pridige, molitvene knjižice in druge pobožne izpodbuje sredi vikajoče množice. Tu na vrtovih se vidijo zbirke živalij, nekaj prirodnih, nekaj po navodih učenjakov ponarejenih in sestavljenih; potem vsakoršne morske in zemске živali od najmanjše do največe. —

Razve teh zbirk pa nahaja se v palači tudi gledišče, potem orkester za 4000 pevcev ali drugače delajočih muzikov in šče prostora za kakih 15.000 poslušalcev. Vsaka tri leta napravljajo se tu tako imenovani Händel-ovi koncerti, ki privabijo neznanske množine ljudstva. Omeniti šče moram velikih orgelj, ki se tu o takih prilikah igrajo, s 4598 piščalkami in 74 mehovi.

Posebno polni so prostori sydenhamske palače o takih prilikah, kadar se imenitni gostje in obiskovaleci tu prikazujejo, kakor n. pr. tuji vladarji, general Garibaldi i. dr. Največe število ljudij v enem dnevu v palačo došlih, bilo je 60.000, kar je naznanjala števna mašina (*selfacting*), mimo ktere mora vsaki obiskovalec vstopiti.

Listnica uredništva. Gosp. V. Val. v Ljubljani: Hvala za spomenjenje naših želj gledé slov. muzike. Ali „Glasb. Mat.“ ne bi mogla nekjih komadov, kakor bodi prenatiskati in svojim članom razpošljati, makar s slovenskim tekstom? — Radi popravimo, da je imenitni Chopin rodom in čuvstvom Poljak, ne Francoz ali Nemeec. — Gosp. A. K. v J. Srčen pozdrav na prijazno Vaše pismo. — G. R. B. Pride prihodnjič. — G. D. T. Prihodnjič.

Listnica opravištva. Mi ponavljamo svojo prošnjo gledé lanjske in letošnje naročnine.